

هشت ماه جنبش MeToo در ایران

هادی صفری

پژوهشگر و تحلیلگر شبکه‌های اجتماعی

۲۲ اردیبهشت ۱۴۰۰

همه چیز از یک نکته توییتری دربارهٔ دیت در یک بعدازظهر تابستانی شروع شد؛ توییتری که در واکنش به آن موجی از انتشار هزاران روایت آزار جنسی شکل گرفت. با گذشت هشت ماه، ده‌ها هزار کاربر توییتر فارسی با اعلام مواضع موافق و مخالف خود در بیش از صد هزار توییت، جنبشی را در شبکه‌های اجتماعی با محوریت توییتر آغاز کردند که به عنوان نسخهٔ ایرانی جنبش #MeToo شناخته می‌شود.

توضیح برخی از اتهامات سوءرفتار جنسی ذکر شده در این گزارش در مراجع قانونی تأیید و برخی رد شده‌اند و بسیاری بررسی نشده‌اند. ذکر این روایت‌ها در گزارش صرفاً برای توصیف نظرات کاربران شبکهٔ اجتماعی توییتر است و به معنی ابراز عقیدهٔ نگارنده در تأیید یا رد هیچ‌یک از آن‌ها نیست.

۱ جنبش جهانی

If you've been sexually harassed or assaulted write 'me too' as a reply to this tweet.

Me too.

Suggested by a friend: "If all the women who have been sexually harassed or assaulted wrote 'Me too.' as a status, we might give people a sense of the magnitude of the problem."

—Alyssa Milano

https://twitter.com/Alyssa_Milano/status/919659438700670976

جنبش #MeToo یک جنبش مدنی در شبکه‌های اجتماعی است که قربانیان را به صحبت دربارهٔ تجربه‌های آزار و تجاوز جنسی تشویق می‌کند. این عبارت را اولین بار در سال ۲۰۰۶ *تارانا بروک* در شبکه‌های اجتماعی به کار برد اما در آن زمان چندان فراگیر نشد. در اکتبر ۲۰۱۷، با به جریان افتادن پرونده‌های تجاوز جنسی *هاروی واینستین*، تهیه‌کنندهٔ هالیوودی، کاربران زیادی با این هشتگ در شبکه‌های اجتماعی دربارهٔ سوءرفتار جنسی نوشتند.

آلیسا میلانو، بازیگر هالیوودی، را یکی از پیشگامان این جنبش می‌دانند. او به نقل از یک دوست در توییترش نوشت: «اگر همهٔ زنانی که مورد آزار یا تجاوز جنسی قرار گرفته‌اند Me Too را توییت کنند، ممکن است بتوانیم شمه‌ای از ابعاد مشکل را برای مردم نمایان کنیم.»

جنبش #MeToo در آن زمان در رسانه‌های فارسی بازتاب چندانی نداشت. حساب انگلیسی توییتر علی خامنه‌ای، رهبر جمهوری اسلامی، یک سال پس از آغاز این جنبش در توییتری حاوی هشتگ #MeToo، ضمن اشاره به

گزارش‌های فراوان زنان غربی از تجاوزهای جنسی، حجاب را به عنوان راه‌حل اسلام برای این مشکل معرفی کرد:

کاربری به نام کوپر در همان روز این روایت‌ها را مشابه جنبش #MeToo دانسته است:

#MeToo ایرانیم ب راه افتاد
— کوپر
<https://twitter.com/amiircooper/status/1291430500993826816>

کاربران دیگری به سرعت به این جنبش پیوستند. در روز بعد بیش از دو هزار توییت مرتبط نوشته شد. به نظر می‌رسد در ابتدا به شکل همزمان برخی کاربران مخالف اتهامات از #MeToo برای مسخره کردن جریان ادعاها استفاده کردند و برخی از کاربران موافق نیز این هشتگ را در توییت‌هایشان به کار بردند.

این چیزی که از افشاگری دخترا درمورد کاربر [...] میبینم، پتانسیل اینو داره که جنبش #MeToo دوباره شکل بگیره... بعضی وقتا از پسر بودنم خجالت میکشم...
FullButton Keyboard—
<https://twitter.com/theLazarus/status/1291495853287407618>

با آن که صحبت دربارهٔ آزار جنسی در توییت فارسی سابقه داشت، اما - مانند ماجرای یک قاری مشهور قرآن، پروندهٔ اتهام تجاوز جنسی یکی از نمایندگان مجلس دهم به یک زن که خبر آن چند روز پیش از این توییت‌ها دوباره در توییت فارسی داغ شده بود و ماجرای مشهور به دختر آبادانی که چند ماه بعد رخ داد - معمولاً جنبهٔ سیاسی ماجرا بر جنبهٔ مرتبط با آزار جنسی و حقوق زنان غلبه می‌کرد. اما توییت یگانه بازی را عوض کرد و آغازگر جریانی شد که بسیار گسترده‌تر بود، هدف متفاوتی را دنبال می‌کرد و به جنبش جهانی #MeToo شباهت بسیار بیشتری داشت.

۳ اولین روایت‌ها

در ۱۷ مرداد توییت‌های زیادی دربارهٔ یک کاربر مشهور توییت به نام ا. نوشته شد. روایت‌های آزاری نیز دربارهٔ کاربر مشهور دیگری به نام ع. منتشر شد.

The disaster of countless sexual assaults on Western women—including incidents leading to #Metoo campaign—and Islam’s proposal to resolve it

<https://english.khamenei.ir/news/5986>

—Khamenei.ir

https://twitter.com/khamenei_ir/status/1047540289265647616

۲ پیشنهادی برای یک قرار عاشقانه: #MeToo در ایران

اما سه سال پس از آغاز این جنبش در شبکه‌های اجتماعی انگلیسی، اوضاع در ایران تغییر کرد. در ۱۶ مرداد ۱۳۹۹، یک کاربر مشهور شبکه‌های اجتماعی به نام ا. در توییتش دربارهٔ دیت اول نوشت:

دیت اول لباسو ببوس، اگه اعتراض نکرد بهت می‌ده. اگه اعتراض کرد بگو انقدر محو زیباییت شدم که نفهیدم چیکار کردم.. اینجوری بازم بهت می‌ده.

صحبت دربارهٔ باید و نیاید‌های قرارهای عاشقانه در توییت فارسی موضوع تازه‌ای نبود؛ اما کمتر از چهار ساعت بعد، کاربری به نام یگانه با تأکید بر این که «این توییتا فان نیستن و ساده نباید ازشون گذشت» روایتی از ارتباط سابقش با کاربر مذکور نوشت که می‌توان آن را آغازگر جنبش #MeToo در ایران دانست:

این توییت بهترین بهونه بود برای این که جریان خودمم با این آدم متجاوز تعریف کنم و یه بار برای همیشه بفهمید این توییتا فان نیستن و ساده نباید ازشون گذشت! #رشتو
— یگونه

<https://twitter.com/yegooneh/status/1291383592963244032>

۱.۳ معلم کنکور

شده است.^۲ در این روز بیش از ۲۵۰۰ توییت درباره او نوشته شد. دستگیری ک. ا. یکی از اولین نتایج جنبش #MeToo ایران خارج از فضای مجازی بود.

۳.۳ استاد نقاش

افشین پرورش، منتقد هنری، از سال ۲۰۱۸ در اینستاگرام یک نقاش مشهور به نام آ. را به بیش از بیست فقره تجاوز جنسی متهم کرده است. آ. در همه این سالها همه اتهامات را رد کرده است و حتی اقداماتی قضایی علیه پرورش صورت داده است.

در ۱ شهریور ۹۹، سارا امت‌علی، روزنامه‌نگار سابق حوزه میراث فرهنگی، در حساب توییت خود روایت جدیدی از آزار جنسی به دست آ. در سال ۸۵ منتشر کرد:

نوشتن این چند سطر از سخت‌ترین کارهایی است که کرده‌ام. قرار است ماجرای را بخوانید که ممکن است آدمی را که نزد خیلی‌ها تان فردی خردمند و فرهیخته و داناست و از روشنفکرهای محبوب، به کل زیر سؤال ببرد. این روایت را سالها حمل کرده‌ام و دیگر دلیلی برای حمل مصلحت‌اندیشانه‌شان نمی‌بینم

Sara Omatali—

<https://twitter.com/SOmatali/status/1297060455249313793>

واکنش‌ها در توییت به این روایت و روایات مشابه تا حدود ده روز بعد ادامه داشت و سپس همزمان با مطرح شدن روایات جدیدی علیه یک خواننده مشهور فروکش کرد. در ۱ آبان فرناز فصیحی در نیویورک تایمز گزارشی^۳ درباره اتهامات سوءرفتار جنسی علیه آ. منتشر کرد. انتشار این گزارش از روز بعد در توییت فارسی بازتاب یافت؛ اما جوابیه آ. و همسر سابقش باعث شد تا در ۳ آبان بیش از هزار توییت درباره او نوشته شود و حتی برخی از کاربران از هشتگی نسبتاً بی‌ادبانه برای اعتراض به جوابیه همسر او استفاده کنند.

در ۲۶ دی ۹۹ یک نقاشی از آ. با فروش ۱۲/۵ میلیاردتومانی در حراج تهران رکوردشکنی کرد.^۴ این اتفاق نیز با بیش از هزار توییت واکنش کاربران توییتی

^۲<https://www.hamshahrionline.ir/news/556858/>

^۳<https://www.nytimes.com/fa/2020/10/22/world/iran-aydin-aghdashloo-me-too.html>

^۴<https://www.bbc.com/persian/arts-55679761>

۱۹ مرداد با روایت‌های فراوانی درباره یک معلم مشهور زیست‌شناسی کنکور، همراه بود. در روز بعد حساب‌هایی که روایت‌های اولیه را منتشر کرده بودند توییت‌های خود را پاک کردند و با لحنی رسمی از وی عذرخواهی کردند. کاربران این مسئله را نتیجه تهدید آن‌ها از طرف معلم دانستند و به شدت واکنش نشان دادند.

کاربری ناشناس نیز که خود را یکی از دوستان این معلم معرفی کرده بود با حضور در توییت توییت‌هایی در دفاع از او منتشر کرد. بسیاری از کاربران معتقد بودند این حساب هویتی جعلی برای خود معلم است.

این روایت‌ها مقدمه انتشار روایت‌های بیشتری از آزار جنسی دانش‌آموزان توسط برخی از معلمان مشهور کنکور و المپیاد شد.

برخی از کاربران پیشنهاد داده بودند که با تماس با آموزش و پرورش و مؤسسات خصوصی آمادگی کنکور محل کار معلم مذکور، از ادامه کار او جلوگیری شود. جمعی از کاربران نیز راه‌های ارتباطی با این مراکز را منتشر کردند. نام این معلم هنوز هم در بین اعضای برخی از مؤسسات آموزشی در اینترنت دیده می‌شود.

۲.۳ کتابفروش

پس از چند روز آرامش، در ۳۱ مرداد موجی بزرگ‌تر از روایت‌های تجاوز علیه یک کتابفروش و دانشجوی سابق پردیس هنرهای زیبای دانشگاه تهران به نام ک. ا. شکل گرفت.

پیام نقل قولی دریافت کردم مبنی بر کثافت کاری یکی دیگه از این شناس‌های دم به تله نداده. #تجاوز

Saliz—

<https://twitter.com/Saliz292084061/status/1296381698502987777>

کتابفروش چهار روز بعد، در ۴ شهریور، دستگیر شد^۱ که باعث شد مجدداً نام او در توییت فارسی بر سر زبان‌ها بیفتد. ۲۲ مهر اعلام شد که او به تجاوز به بیش از سیصد دختر اعتراف کرده و اتهام افساد فی الارض به او تفهیم

^۱<https://www.bbc.com/persian/iran-53902802>

را در روز بعد در پی داشت. بسیاری از کاربران این اقدام حراج تهران را سه ماه پس از مطرح شدن چندین اتهام آزار جنسی علیه آ. دهن کجی به جنبش زنان و راویان #MeToo دانستند.

در حراج تهران که امشب برگزار شده گویا اثری از استاد [...] ۱۲ میلیارد و پانصد هزار تومان فروخته شد. چشم همه دوستانشان روشن ایشان سیاوش‌وار از آتش گذشتند و مشت محکمی به دهان همه زنانی که از آزارهای شاهزاده گفتند زدند. چشمتون روشن #من_هم

Farzane Ebrahimzade—

<https://twitter.com/febrahimzade/status/1350144013043703814>

۴.۳ مدیر ارشد

در ۵ شهریور روایاتی مبنی بر آزار جنسی مدیر ارشد سابق واحد محتوای یک شرکت بزرگ و نام‌آشنای حوزه فناوری اطلاعات منتشر شد.

در این روایت‌ها واحد منابع انسانی این شرکت نیز به نادیده گرفتن گزارش‌های آزار متهم شده بود. روز بعد، مدیر وقت منابع انسانی شرکت جوابیه‌ای منتشر کرد که اعتراض شدید کاربران توییتر را در پی داشت.

متهم در این زمان در خارج از کشور کار می‌کرد. تعدادی از کاربران با ارسال ایمیل به کارفرمای وقت او، خواستار اخراجش شدند. بعدتر برخی از کاربران خبر از اخراج او دادند.

۵.۳ خوانندهٔ جز

اولین بار کاربر ناشناسی به نام ماهی در ۶ شهریور ۹۹ یک خوانندهٔ مشهور موسیقی تلفیقی فارسی را به تعرض جنسی متهم کرد.

این مسئله در چند روز بعد نام این خواننده را هم در کنار استاد نقاش به عنوان آزارگر جنسی در توییتر فارسی مطرح کرد. خوانندهٔ جز با انتشار یک پیام ویدیویی اتهامات را رد کرد. در ۸ شهریور نزدیک به هشتصد توییت دربارهٔ او نوشته شد و کاربران به دو دستهٔ موافق و مخالف اتهامات تقسیم شدند.

ماجرای در توییتر فارسی چندان ادامه نیافت؛ اما در ابتدای

دههٔ دوم فروردین ۱۴۰۰ وضع تغییر کرد. ویدیوی کوتاهی از گفت‌وگوی این خواننده با یک شبکهٔ ماهواره‌ای فارسی مرتبط با موسیقی منتشر شد که در آن می‌گفت «من حال ادامه دادن ندارم». این ویدیو در توییتر فارسی مورد توجه قرار گرفت.

چند روز بعد، در نیمه‌شب ۲۶ فروردین، چند تن از دوستان خوانندهٔ جز در کلاب هاوس اتاقی برای صحبت دربارهٔ اتهامات علیه او ساختند؛ اما ورق برگشت و با حضور یک بازیگر، یک گویندهٔ تلویزیونی و یک خوانندهٔ نه‌چندان مشهور، روایت‌های جدیدی از آزار جنسی زنان به دست خوانندهٔ جز نقل شد.

خوانندهٔ جز روز بعد ویدیویی منتشر کرد، بخشی از اتهامات را پذیرفت و بدون نام بردن از شخص خاصی از زنان آزاردیده عذرخواهی کرد و خود را حامی جنبش دانست.

اما کمتر از یک روز بعد، در گرماگرم بحث‌های توییتری موافقان و مخالفان این خواننده، صفحهٔ فیسبوک فمینیسم روزمره یک صدای ضبط‌شده از او منتشر کرد که بسیار با پیام عذرخواهی وی تفاوت داشت.

انتشار این ویدیو آتش نیمه‌جان دعوای توییتری دربارهٔ خوانندهٔ جز را مشتعل کرد و باعث شد در هر یک از روزهای ۲۷ و ۲۸ فروردین نزدیک به شش هزار توییت دربارهٔ او نوشته شود. بسیاری از کاربران سخنان او را در این فایل صوتی ضدزن، توهین‌آمیز، متکبرانانه و در تضاد با ویدیویی که روز قبل منتشر شده بود می‌دانستند.

خوانندهٔ جز با انتشار تصاویری از نتیجهٔ یک استعلام حقوقی، اتهامات را دربارهٔ سوابق جزایی‌اش در خصوص سوءرفتار جنسی رد کرد.

۶.۳ روایت‌های دیگر

علاوه بر افراد شاخصی که بررسی شدند، اتهامات بسیاری مبنی بر آزار، تعرض یا تجاوز جنسی علیه بسیاری از کاربران توییتر و افراد خارج از توییتر منتشر شد که بسیاری از آن‌ها هرگز تأیید یا رد نشده‌اند.

ماجرای مدیر فضای سبز یک پالایشگاه، زنی که منشی او معرفی شده بود و به دخترآبادانی مشهور شد و مأمور حراست پالایشگاه در ابتدای آبان ۹۸ در توییتر فارسی بازتاب وسیعی داشت؛ اما بیش از آن که به عنوان یک روایت تجاوز جنسی و بخشی از جنبش #MeToo شناخته شود، جنبهٔ سیاسی و کیفری یافت.

روزهای پایانی مرداد با اتهاماتی علیه یک بازیگر مشهور تئاتر همراه بود. به نظر می‌رسد اولین توییت‌هایی که روایت‌هایی دست‌اول از سوءرفتارهای جنسی او ارائه می‌دادند دیگر در دسترس نیستند.

در ابتدای شهریور روایت‌های قدیمی دربارهٔ سوءرفتار جنسی یک خبرنگار سیاسی مشهور خارج از ایران دوباره در توییت مطرح شد.

در ۲ شهریور اتهاماتی علیه یک فیلسوف سیاسی معاصر منتشر شد. او این اتهامات را رد کرد.

در ۴ شهریور ۹۹، سخنانی دربارهٔ یک مردم‌شناس که در زمینه ناقص‌سازی جنسی زنان و کودک‌همسری نیز پژوهش می‌کرده است مطرح شد. مقامات امنیتی چند روز پیش از آن او را دستگیر کرده بودند. وی مدتی بعد به چند سال حبس محکوم و سپس از کشور خارج شد.

در همان روز ۴ شهریور اتهاماتی علیه یک استاد فعلی دانشگاه و معلم سابق یک دبیرستان پسرانهٔ مشهور مطرح شد.

در ۵ شهریور، یک دانشجوی دانشکدهٔ علوم اجتماعی دانشگاه تهران که به تازگی از زندان آزاد شده بود به سوءرفتار جنسی متهم شد. وی به‌سختی واکنش نشان داد و پنج روز بعد با قرص خواب خودکشی کرد، اما زنده ماند. خبر خودکشی ناموفق او در توییت فارسی نیز بازتاب داشت. در ماه‌های بعد روایات بیشتری از سوءرفتارهای جنسی او منتشر شد.

در ۳ آبان روایت‌هایی دربارهٔ سوءرفتار جنسی یک روزنامه‌نگار ساکن ایران منتشر شد. او و خواهرش همواره این روایت‌ها را رد کرده‌اند.

در ۸ آبان اتهاماتی علیه یک مترجم مشهور مطرح شد که منجر شد او توییت را ترک کند و بیش از هزاروپانصد نفر از تعداد دنبال‌کنندگان کاسته شود.

در ۱۹ آبان اتهاماتی علیه یک پزشک که چند ماه پیش از آن به ایران بازگشته بود مطرح شد؛ پزشکی که به تازگی به دلیل داروی کرونا نامش بر سر زبان‌ها افتاده است.

۱۰ اسفند نیز با اتهاماتی علیه یک نوازندهٔ سنتی مشهور همراه بود. توییت‌هایی که روایت‌های دست‌اولی دربارهٔ این ماجرا ارائه داده بودند دیگر در دسترس نیستند.

در ۵ فروردین ۱۴۰۰ نیز اتهام‌هایی از آزار جنسی علیه یک شاعر سیاسی خارج از ایران مطرح شد.

روایت‌هایی نیز دربارهٔ سوءرفتار جنسی افراد دیگر وجود

دارد. گفته شده اتهاماتی دربارهٔ بیش از ۱۰۰ نفر مطرح شده است؛^۵ اما این بسیاری از این اتهامات نادرند و چندان نیز در بین کاربران توییت فارسی پخش نشده‌اند.

۴ #MeToo ایرانی از نگاه آمار

جنبش #MeToo ایرانی در ۱۶ مرداد ۹۹ با محوریت توییت فارسی آغاز شد. در عمر تقریباً هشت‌ماههٔ این جنبش بیش از ۹۵ هزار توییت مرتبط از بیش از ۴۰ هزار کاربر منتشر شده است. از این بین، بیش از ۴۰ هزار توییت از بیش از ۲۱ هزار کاربر صراحتاً به یکی از کلمات مرتبط با تجاوز یا آزار جنسی اشاره کرده‌اند. (در تمام اعداد ذکرشده در گزارش تنها توییت‌های شمارش شده‌اند و پاسخ‌های کاربران به توییت‌های دیگر و بازنشرها در نظر گرفته نشده‌اند.)

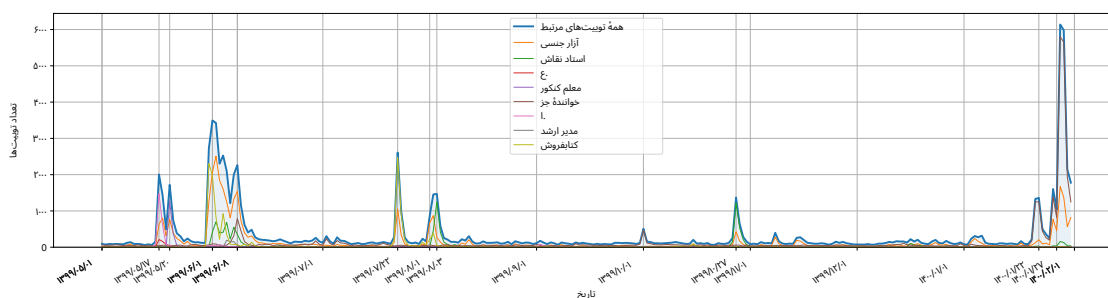
هشتگ #تجاوز که عملاً به عنوان اصلی‌ترین هشتگ جنبش مورد استفاده قرار گرفته بود^۶ در بیش از ۱۱ هزار توییت به کار رفته است. هشتگ‌های #آزار_جنسی، #metoo و #من_هم_نیز هر یک در بیش از هزار توییت ظاهر شده‌اند. هشتگ‌های #روایت_تجاوز و #روایت_آزار نیز در بیش از چهارصد توییت دیده می‌شوند.

در این مدت زمان هشت‌ماهه، تعداد توییت‌های مرتبط با جنبش #MeToo چهار بار در اواسط مرداد ۱۳۹۹، اوایل شهریور ۹۹، اوایل آبان ۹۹ و اواخر فروردین ۱۴۰۰ اوج گرفته است.

در ادامه توییت‌هایی که صراحتاً به یکی از کلمات مرتبط با تجاوز یا آزار جنسی اشاره کرده‌اند بررسی می‌شوند.

بیشترین توییت‌ها را کاربری به نام *برانداز* (@irani4ever1) نوشته است. او در ۲۶۷ توییت به خوانندهٔ جز تاخته است. پس از آن، حساب کاربری جنبش *MeToo ایران* (@me_too_iran) با ۲۲۸ توییت، کاربری به نام محمد مقصودی (@maghsoodi20) که به نظر می‌رسد از دوستان دانشجوی علوم اجتماعی است و به خوانندهٔ جز نیز تاخته است با ۱۵۱ توییت، حساب *MeToo ایران* ۲۰۲۰ (@metooiran2020) با ۹۳ توییت، حساب کاربری *ایندیپندنت فارسی* (@indypersian) با ۸۲ توییت بیشترین توییت‌ها را

^۵ <https://fa.wikipedia.org/wiki/تجاوز>
سایر #جنسی در ایران
^۶ <https://www.etemadnewspaper.ir/fa/main/detail/153748>

شکل ۱: تعداد توییت‌های روزانه مرتبط با جنبش #MeToo ایرانی و موضوعات مرتبط در گذر زمان

سمانه واحدی، در بین رسانه‌ها ایران اینترنشنال و در بین حساب‌های مختص حقوق زنان بیدارزنی و سپس دیده‌بان آزار بیش از سایرین توجه کاربران را به خود جلب کرده‌اند. حساب‌های کاربری که اختصاصاً برای جنبش #MeToo راه‌اندازی شده‌اند چندان مورد توجه کاربران توییت قرار نگرفته‌اند.

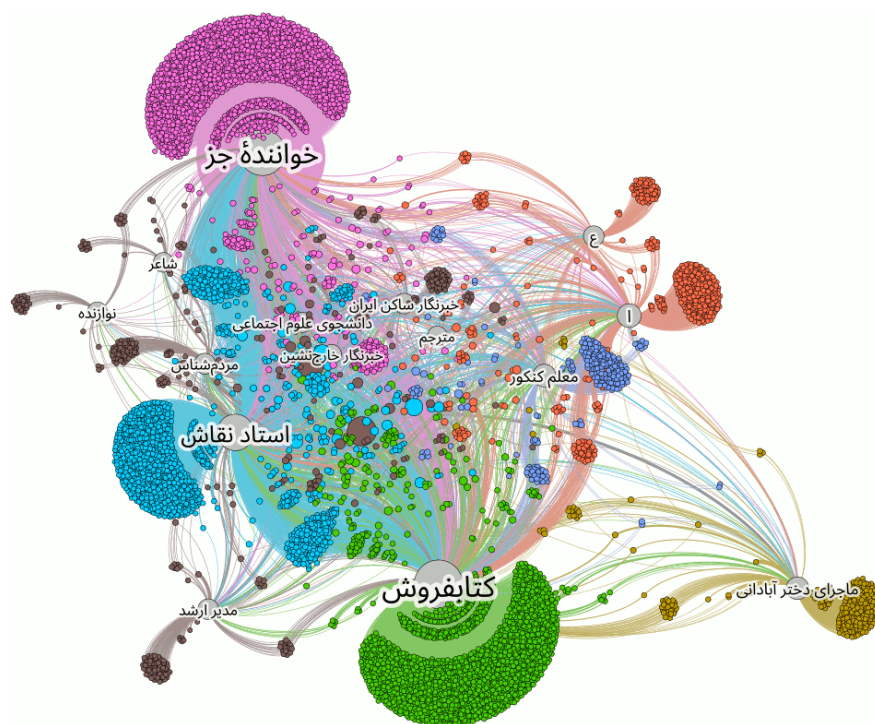
بررسی شبکه کاربرانی که درباره هر یک از متهمین سوءرفتار جنسی نوشته‌اند (شکل ۲) نشان می‌دهد هرچند کاربران زیادی وجود داشته‌اند که تنها درباره یک نفر از افراد جنجالی توییت کرده‌اند که روایت‌های آزار متهم‌کننده آن‌ها واکنش‌های بیشتری برانگیخت (خواننده جز، کتابفروش، استاد نقاش و تا حدی کاربری که درباره دیت نوشت)، اما در مجموع یک بدنه به هم پیوسته از کنشگران #MeToo وجود داشته است. ماهیت متفاوت واکنش‌ها به ماجرای دختر آبادانی در این شبکه نیز مشخص است.

همچنین، با بررسی گرایش سیاسی نمونه‌ای نسبتاً بزرگ از کاربران شبکه مذکور، چنین به نظر می‌رسد که هر چند بیشترین واکنش‌ها از سمت کاربرانی بوده که گرایش سیاسی براندازانه داشته‌اند، اما طرفداران هیچ‌یک از گرایش‌های سیاسی برخوردی انتخابی و جهت‌دار با اتهامات سوءرفتار جنسی نداشته‌اند و توزیع کاربران با جداسازی آن‌ها بر اساس گرایش سیاسی چندان تغییر نمی‌کند. تنها استثنا کاربرانی با گرایش سیاسی ارزشی و انقلابی هستند که به طور محسوس واکنش‌های بیشتری نسبت به ماجرای کتابفروش نشان داده‌اند. شاید این اتفاق را بتوان این‌گونه توضیح داد که او تنها متهمی بوده است که در نتیجه فعالیت‌های #MeToo در ایران به دادگاه کشیده شده است.

منتشر کرده‌اند. حساب‌های کاربری *Guy (@ip_guy_)*، *انقلاب زنانه (@enghelabezanane)*، *ایران اینترنشنال (@iranintl)* و *دکتر پروفیسور (@alegre_mh)* در جایگاه‌های بعدی قرار دارند. نام کاربران و حساب‌های مشهوری مانند احسان نوروزی، دیده‌بان آزار، نازلی کاموری، بیدارزنی، سمانه واحدی، مینا خانی، نعیمه دوستدار و رسانه‌های دیگری مانند بی‌بی‌سی فارسی، ایران وایر، هرانا، میدان و یورونیوز فارسی نیز در ادامه دیده می‌شود. هر چند حساب‌های کاربری بسیاری از رسانه‌ها اخباری را منتشر کرده‌اند که ممکن است هدفی مشابه جنبش #MeToo داشته باشند، اما به روایت‌های مطرح‌شده تحت عنوان این جنبش واکنش‌های زیادی نشان نداده‌اند.

در بین توییت‌های در دسترس که صراحتاً درباره کلمات مرتبط با آزار، تعرض یا تجاوز جنسی صحبت کرده‌اند، روایت ندجا (@_nadj_nadja) با بیش از ۱۵ هزار لایک، بیش از دو هزار بازنشر و بیش از ۶۰۰ پاسخ بیشترین توجه را از سمت کاربران دریافت کرده است. روایت داک (@duckittt)، توییت مرضیه محبی (@marziemohebi) که گفته است وکالت زنان قربانی تجاوز و تعرض جنسی را به رایگان بر عهده بگیرد و اتهامات نسبتاً مستدل اروند (@avandfardi) از دیگر توییت‌هایی هستند که بسیار مورد توجه واقع شده‌اند.

با بررسی مجموع تعداد لایک‌های توییت‌های کاربران، اهمیت برخی کاربران مشهور سیاسی با گرایش براندازانه مانند مسیح علی‌نژاد (@alinejadmasih) با بیش از ۱۸ هزار لایک و کیخون (@keykhood) با بیش از ۱۴ هزار لایک مشخص می‌گردد. در بین خبرنگاران کامبیز حسینی، در بین فعالین حقوق زنان (پس از علی‌نژاد)

شکل ۲: کنشگران جنبش #MeToo ایرانی و نوشته‌های صریح آن‌ها درباره اتهام‌های سوءرفتار جنسی

۵ چالش‌ها و انتقادات

صنم حقیقی، وکیل، ناکارآمدی نظام قضایی را مهم‌ترین چالش جنبش #MeToo می‌داند. او روایت‌های جعلی را مانعی بزرگ برای رسیدگی‌های کیفری دانسته است:

جمع‌آوری مستندات برای اثبات این نوع "تعرض و تجاوز کهنه" کار ساده‌ای نبوده است. اما یکی از کمک‌های بزرگ به سیستم کیفری، تعدد شکایات قربانیان از یک شخص بوده، به این معنی که هرچه شکایات از یک شخص خاص بیشتر شود، رسیدگی ساده‌تر است (که در این چند هفته اخیر شاهد چند مورد مشابه در فضای توئیتر بوده- ایم). ولی همزمان باید توجه داشت که ادعاهای تجاوز و تعرض جعلی، که صرفاً برای تسویه حساب شخصی با نام بردن از اسم شخص، مطرح می‌شده، مانع بزرگی برای چنین رسیدگی کیفری بوده است.

با همین مقدمه کوتاه مایلیم عنوان کنم که آنها که در این جنبش از آب گل‌آلود ماهی می‌گیرند و به دروغ شخصی را متهم به تعرض و تجاوز می‌کنند و از طرف اسم می‌برند، باید بدانند که ضرر بزرگی به این جنبش خواهند زد. تحقیقات نشان داده که درصد هرچند کم گزارشات جعلی در سیستم کیفری پرفدرت، مشکل‌ساز بوده، چه برسد به سیستمی که تفکرات اجتماعی غلط هم چاشنی سیستم کیفری ضعیف شود. نکته اینجاست که هدف اصلی از شروع این جنبش در هر کجا، نه تنها رسیدگی به وضعیت قربانیان و محکومیت

#تجاوز
لازم دیدم چند نکته را در ارتباط با جنبش #سکوت_مشترک_من_هم در میان بگذارم: زمانی که جنبش #me_too در جهان به راه افتاد، آماری در کشور انگلستان گرفته شد که نشان میداد با اینکه تعداد شکایتهای تعرض و تجاوز جنسی به پلیس در طول یک سال سه برابر شده، ولی به همان میزان، محکومیت متجاوزان در دادگاه به نصف رسیده است. حقوقدانان و جامعه‌شناسان تحقیقات گسترده‌ای انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که دلیل اصلی این امر ناکارآمدی و ضعف سیستم کیفری کشورشان بوده که قادر به بررسی صحیح این حجم از شکایات نبوده‌اند، بخصوص که شکایات مربوط به تعرض و تجاوزهایی بوده که ماه‌ها و سالها پیش اتفاق افتاده و

سرزنش قربانی نیز یکی از مسائلی است که روایت آزار را برای قربانیان دشوار می‌کند. بی‌بی‌سی در گزارشی^۷ برخی از نتایج شماتت قربانی را بررسی کرده است. گاهی افرادی با حسن نیت تذکری برای کاهش احتمال قرار گرفتن در معرض تعرض جنسی ارائه می‌کنند یا راهکارهای حقوقی ارائه می‌دهند که ممکن است باعث آزرده‌گی قربانی شود. شماتت قربانی یکی از مسائل فرهنگی است که جنبش #MeToo در صدد رفع آن است.

مرز نامشخص انواع سوءرفتار جنسی یکی دیگر از پیچیدگی‌های فرهنگی است که جنبش #MeToo ایران باید با آن دست و پنجه نرم کند. الصاق برچسب «تجاوز» به هر نوع سوءرفتار جنسی و نیز اشتباه گرفتن بی‌قیدی اخلاقی با سوءرفتار جنسی باعث می‌شود گزارش‌های تجاوز نزد جامعه بی‌اعتبار شوند. این تفاوت‌ها در نظام حقوقی ایران دچار پیچیدگی مضاعف می‌شوند. ایندپندنت فارسی در گزارشی^۸ به انواع مصادیق سوءرفتار جنسی پرداخته است. خواننده‌ی جز در فایل صوتی که از او پخش شد معتقد بود در فرهنگ شرقی «نه» به معنی نه نیست. این حرف باعث اختلافاتی در بین کاربران توئیتر فارسی شد. برخی معتقد بودند این حرف درست است و بعضی می‌گفتند ماجرا به فرهنگ شرق اختصاص ندارد. عده‌ای عقیده داشتند طرف مقابل باید تفاوت انواع «نه» را متوجه شود و برخی معتقد بودند چنین انتظاری غلط است و همان‌طور که مردان باید بیاموزند «نه یعنی نه»، زنان نیز باید «ناز و نیاز» را کنار بگذارند. به نظر می‌رسد جنبش #MeToo ایرانی باید - مانند بسیاری از پدیده‌های اجتماعی دیگر - به جای الگوبرداری محض از نمونه غربی، با واقعیت فرهنگ جامعه ایرانی تطابق پیدا کند و چالش‌های پیش روی خود را به‌درستی بشناسد.

مطابق قوانین جزایی ایران برای متجاوز حکم اعدام صادر می‌شود. این مسئله باعث عقب‌نشینی برخی از شاکیان کتابفروش شده بود. دویچه وله فارسی نیز به نقل از شیرین عبادی، وکیل و فعال حقوق بشر، این مسئله را یک ترمز روانی برای شاکیان دانسته است.^۹ در بخش دیگری از فایل صوتی پخش‌شده از خواننده‌ی جز، او معتقد بود کنشگران #MeToo ایرانی بر خلاف هم‌تایان غربیشان هرگز متوقف

متجاوزان است، بلکه اصلاح سیستم قضایی و قوی کردن آن هم هست. تسویه حساب شخصی مانع رسیدن به تمام این اهداف خواهد بود. پس به این جنبش باید با مسوولیت بیشتری نگاه کرد.

Sanam Haghghi—

<https://twitter.com/SanamHagh/status/1296739448873459713>

برخی از کاربران اتهامات دروغ را مسئله مهمی نمی‌دانند یا تعداد قربانیان روایات جعلی را در مقابل تعداد متجاوزین آزاد ناچیز می‌دانند و معتقدند روایات آزار را باید بدون چون و چرا پذیرفت:

اصلاً این دغدغه‌ی «تهمت آزار جنسی» در جامعه‌ای که در فرهنگ عمومیش «زمین زدن» زن‌ها* برای مردها* موفقیت و افتخار حساب می‌شه و زن‌ها (مردها) آگه بگن آزار جنسی دیده‌ن جنده (کونی) خطاب می‌شن خنده‌داره.

Guy—

https://twitter.com/ip_Guy_/status/1292507730289123328

چنین دیدگاهی علاوه بر این که در تضاد کامل با اصول حقوقی قرار دارد، در عمل مورد قبول برخی از خود این کاربران نیز نیست و باعث شده است با پیروی از استانداردهای دوگانه، روایات‌های آزاری را که مخالف مواضعشان است دروغ بخوانند:

خیلی ناگهانی بعد از دراومدن عمق کثافت [...], پیچ اینستاگرام «افشاگری دختری تنها» از تعرض [یک زن] (که اولین بار توی لایوش آزارهای [...] مطرح شد) روایتی گفته که هیچ جزئیاتی هم نداره. بعد هم بین این همه فعال این زمینه فقط به دست ضدفمینیست‌ها در توئیتر رسیده که صدای این دختر تنها بشن.

Guy—

https://twitter.com/ip_Guy_/status/1383776573849886722

کنشگران #MeToo باید گزارش‌های سوءرفتار جنسی را پیش از انتشار به‌دقت راستی‌آزمایی کنند و مانع پخش گزارش‌های جعلی و مغرضانه شوند. انتشار چنین گزارش‌هایی کنشگران منتشرکننده و حتی کل جنبش را بی‌اعتبار خواهد کرد.

⁷<https://www.bbc.com/persian/iran-features-53873273>

⁸<https://www.independentpersian.com/node/81251>

⁹<https://www.dw.com/fa-ir/a-54732971>

نمی‌شوند و معلوم نیست فردی که متهم به تجاوز شده است باید چه کار کند. به نظر می‌رسد لازم است نوعی اجماع و ادراک جمعی میان کنشگران شکل گیرد که در شرایط فعلی و با در نظر گرفتن قوانین جزایی ایران، از فردی که متهم به هر نوع سوءرفتار جنسی شده است چه انتظاری می‌رود. یکی از انتقادات به #MeToo ایرانی این بوده است که تنها صدای زنان را منعکس کرده است و تریبونی به مردان قربانی نداده است. بعضی کاربران در اعتراض به این ماجرا از هشتگ #HimToo برای انتشار روایات آزارشان استفاده کرده‌اند. (این هشتگ پیش‌تر از سوی حامیان دانشجوی علوم اجتماعی برای اعتراض به آنچه اتهام دروغ کنشگران #MeToo به او می‌خواندند استفاده شده بود.)

#متجاوز بودن مخصوص جنس خاصی نیست! از دوستی که متخصص زنان هست شنیدم که مراجعین زیادی داشته که توسط یکی از نزدیکان (زن) که معتمد هم بوده مورد #سوء_استفاده_ی_جنسی قرار گرفتن! آزارگری بودن رو همیشه به جنس خاصی تعمیم داد. فقط مردان آزار دیده کمتر روایت میکنند... #MeToo #HimToo

Shahrzaad—

<https://twitter.com/shahrzadetemad/status/1384517282634686467>

برخی کاربران این ادعا را رد کرده‌اند و اهداف چنین کاربرانی را مشکوک دانسته‌اند:

خودتون از این اداهای الکی میاید بعد می‌گید چرا مارو کسی جدی نمی‌گیره! خب چون همه رفتاراتون یه طوریه انگار تنها قصدتون اینه که حرکت زن‌ها رو زیر سؤال ببرید و بگید مردا هم بهشون ظلم می‌شه. در صورتی که آدم حسابیاتون همون اول #MeToo به هشتگ پیوستن و روایت دادن.

Golsa Golestaneh—

<https://twitter.com/exhaustedgolsa/status/1384528596941774848>

هرچند روایت‌هایی از آزار مردان - مانند ماجرای استاد دانشگاه فعلی و معلم سابق دبیرستان - نیز در جنبش #MeToo شنیده شد، اما نگاهی به تاریخچه جنبش نشان می‌دهد ادعای مذکور چندان هم بیراه نیست. برخی از روایت‌های آزار مردان که زنی را به سوءرفتار جنسی متهم کرده بودند با استانداردهای دوگانه کنشگران مطرح جنبش

#MeToo روبه‌رو شد. (همانند واکنش کاربر Guy که پیش از این بررسی شد.) میلانو نیز در توییتهایی که آغازگر جنبش #MeToo در نیمه اکتبر ۲۰۱۷ بود صراحتاً از «زنان» آزاردیده خواسته است روایت‌هایشان را بگویند. کنشگران #MeToo باید از استانداردهای دوگانه بپرهیزند و فراگیر رفتار کنند.

نسخه غربی جنبش #MeToo نیز با انتقادات زیادی روبه‌رو بوده است. کاترین دنووه یکی از صد زن نویسنده، بازیگر و دانشگاهی بود که معتقد بودند جنبش‌های فمینیستی شکل گرفته در شبکه‌های اجتماعی پس از پرونده هاروی واینستین به «شکار جادوگر» تبدیل شده‌اند و از هدف اصلی خود بسیار فاصله گرفته‌اند.^{۱۰} اسلاوی ژیتزک، فیلسوف معاصر، نیز معتقد است #MeToo که ده سال پیش اولین بار در بین زنان سیاه‌پوست درگیر استعمار روزانه آغاز شده بود، در موج جدید با سرکردگانی از طبقه بالا به یک ماسک تبدیل شده است که با ریشه‌های واقعی بحران بسیار فاصله دارد. او می‌گوید #MeToo به جای این که دیگری را در فاصله مناسب قرار دهد، هر کاری را مصداقی از تخطی و تجاوز می‌بیند و با رادیکالیسم ایدئولوژیک «تبدیل به ایدئولوژی فردگرایانه کاپیتالیستی شده است».^{۱۱} جنبش #MeToo ایرانی باید به این انتقادات هم نیم‌نگاهی داشته باشد و از افراطی‌گری بپرهیزد.

۶ سخن آخر

جنبش #MeToo ایرانی چند روز پیش هشت‌ماهه شد. این جنبش که با توییتهای کاربری به نام یگانه در ۱۶ مرداد ۱۳۹۹ در پاسخ به توییتهای یک کاربری مشهور آغاز شد مسیری طولانی و سخت پیموده است و دستاوردهای قابل توجهی نیز داشته است، اما راهی دراز و چالش‌هایی دشوار در پیش دارد و باید پاسخ مناسبی برای انتقادات پیدا کند؛ انتقاداتی که سال‌هاست درباره نسخه غربی این جنبش نیز مطرح می‌شود. مسائل قانونی خاص ایران و توفیق نسبی فضای مردسالار، در مقایسه با نسخه غربی، مسیری پرسنگلاخ پیش روی جنبش #MeToo ایرانی قرار داده است؛ اما کنشگران ناامید نشده‌اند.

¹⁰<https://www.theguardian.com/film/2018/jan/09/catherine-deneuve-men-should-be-free-hit-on-women-harvey-weinstein-scandal>

¹¹<https://www.radiozamaneh.com/665486>